

תולדות חיים

הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל

הראשון לציון - הרב הראשי לישראל

ערך: הרב שמואל כ"ץ

רב ממ"ד תורני הר נוף ואולפנת חורב בירושלים וחוקר הרבנות הראשית

תולדות חיים

הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל, הראשון לציון – הרב הראשי לישראל

תקופת ירושלים

י"ג בסיון תר"ם (1880): נולד בירושלים. אביו, הרב יוסף רפאל, היה אב בית דין של עדת הספרדים ונשיאה וראש השוחטים. אמו, שרה, הייתה נכדת הראשון לציון הרב חיים דוד חזן.

תרמ"ז - תרנ"ב (1887-1892): למד בתלמוד תורה "דורש ציון" של הספרדים, בישיבת "תפארת ירושלים", החשובה בישיבות הספרדים, אצל טובי המלמדים בעיר - הרב מנחם בכר יצחק והרב בן ציון קואינקה, עורך 'המאסף'. למד גם תנ"ך, עברית, דקדוק, ערבית, תורכית וצרפתית.

תרנ"ד (1894): בגיל 14 נתייתם מאביו, ועול פרנסת אמו ושלושת אחיו ואחותו הקטנים הוטל עליו. לשם כך נתן שיעורים פרטיים, אך בלילות המשיך ללמוד בשקידה.

תרנ"ו (1896): נשא לאישה את רוזה ברוך, נכדת הראשון לציון הרב יעקב שאול אלישר.

תר"ס (1900): מורה בישיבת "תפארת ירושלים" ובתלמוד תורה "דורש ציון".
תרס"ג (1903): ייסד את ישיבת "מחזקי תורה", שנתנה תמיכה חודשית לאברכים ספרדים שהכשירו עצמם לרבנות. נמנה עם מייסדי "בית חינוך ליתומים" של העדה הספרדית בירושלים.

תרס"ד (1904): נתמנה למנהל תלמוד תורה "דורש ציון" וישיבת "תפארת ירושלים". נוסף על כך היה גם שוחט ובודק בבית המטבחיים העירוני.

תרס"ח (1908): ייסד את "בית המדרש לרבנים" בירושלים, שפעל רק מספר חודשים.

תר"ע-תרע"א (1910-1911): מורה לתלמוד והלכה בבית המדרש לרבנים שנוסד על ידי חברת "עזרה" מברלין.

תקופת יפו

תרע"א (1911): נבחר לחכם באשי של יפו והסביבה;
תרע"ב (1912): החל לשמש בתפקיד זה לצדו של רבה של יפו והמושבות, הראי"ה קוק. לראשונה היה נציג של העדה היהודית במועצת המחוז, שבה הוא נלחם נגד הגבלת קניית קרקעות בידי יהודים, ותשלום מס מופרז על התבואות שנקבע לפי שרירות לבם של האפנדים המושחתים. הביא בכבוד וללא מורא את תביעות התושבים היהודים בפני נציגי השלטון העות'מני (תורכי), ואת דרישתם להפסקת אפלייתם לרעה.

תרע"ג (1913): ייסד את התלמוד תורה הספרדי "שערי ציון". ביוזמתו הוקמו שתי שכונות חדשות בעיר, "שבת אחים" ו"משכנות ישראל". פעל לביטול הפירוד בין העדות.

תרע"ה (1915): אשתו, רוזה, נפטרה, ממנה היו לו חמישה ילדים (שני בנים ושלוש בנות). במלחמת העולם הראשונה התייצב בפני מושלים ומפקדים תורכים עוינים שהתנכלו לציונות וליהודי העיר. פעל להטבת תנאייהם של החיילים היהודים בצבא התורכי, ויצא לבקרו ולעודדם. השיג 1500 תעודות שחרור מגיוס לצבא התורכי למשמשים בקודש. בביקור המושל התורכי ג'מאל פחה בעיר, הצליח לשכנעו לפתוח את בתי הספר היהודים שנסגרו.

תרע"ו (1916): בהופעה מרשימה בפני המושל התורכי ג'מאל פחה הצליח לשכנעו שלא להרוס את בית הקברות היהודי בעיר (על פי הוראתו נהרסו בתי הקברות של המוסלמים והנוצרים).

תרע"ז (1917): כאשר התורכים גירשו את 5000 יהודי יפו (בשל חששם שהם יסייעו לצבא הבריטי) הלך אתם לפתח תקווה, שם חגג את ליל הסדר ברחוב. עבר לירושלים ושם המשיך בפעילותו הציבורית. הצליח לשפר את יחס השלטון התורכי העוין ליישוב היהודי, שהואשם בריגול בעקבות גילוי מחתרת "נילי".

תקופת היותו רבה של סלוניקי

תרפ"א-תרפ"ג (1921-1923): שימש כרבה הראשי של סלוניקי שביוון. שם פעל רבות לחיזוק מעמד הרבנות, בתי הדין ומוסדות החסד, לחיזוק הציונות ולהגברת העלייה לארץ ישראל. על פעילותו הברוכה קיבל את כבוד ממלך יוון.

תקופת היותו הרב הראשי של תל אביב-יפו

תרפ"ג (1923): חזר לארץ. שב לתפקידו כרב הראשי של תל אביב-יפו. פעל רבות לשיפור שירותי הדת בעיר, ודאג לרבנות ראשית מאחדות ולשחיטה מאוחדת.

תרפ"ה (1925): השתתף כציר מטעם "ההתאחדות העולמית של היהודים הספרדים" בקונגרס הציוני הי"ד (שהתכנס בווינה שבאוסטריה). נבחר לוועד הפועל הציוני הגדול. השתתף בוועידה העולמית הראשונה של היהודים הספרדים שהתכנסה שם, היה נשיא הכבוד של הוועידה. בהתכנסות "אספת הנבחרים" נבחר ל"וועד הלאומי הזמני".

תרפ"ו (1926): היה חבר במשלחת של הוועד הלאומי, שיצאה לראשונה לדיון ב"וועדת המנדטים" של "חבר הלאומים" (שהתכנסה בז'נבה שבשווייץ), בדרישה שממשלת בריטניה תממש את המנדט שלה בארץ ישראל ותסייע להקמת הבית הלאומי לעם היהודי.

תרפ"ז (1927): ביקר אצל יהודי עיראק וסוריה כשליח תנועת המזרחי, כדי לעוררם להצטרף לתנועת התחייה והמפעל הציוני. נפגש עם פיסל מלך עיראק. בדרכו חזרה לארץ הצליח להשכין שלום בקהילת חלב שבסוריה. השתתף כציר מטעם "ההתאחדות העולמית של היהודים הספרדים" בקונגרס הציוני ה"ט"ו (שהתכנס בבאזל שבשווייץ), נבחר לנשיאות הקונגרס ולוועדת ההתיישבות שלו.

תרע"ח (1928): יחד עם כל ראשי הדתות הזרות גורש בידי התורכים לדמשק, חזר לירושלים והיה בין מקבלי פניו של הגנרל אלנבי הבריטי בשערי העיר העתיקה. עם כיבוש הארץ בידי הבריטים חזר ליפו, וחידש בה את החיים הקהילתיים והרוחניים. סייע להתארגנות מוסדות היישוב בארץ. נתמנה כחבר ב"וועד הזמני ליהודי ארץ ישראל" (שהיה אמור להתחיל לארגן את חיי היישוב היהודי בארץ), ונבחר לוועד הפועל שלו. היה בין מקימי הסניף הראשון של תנועת המזרחי בארץ (שהוקם ביפו), ועמד בראשו. שימש כיושב ראש הוועד המצומצם של המזרחי. נשא לאישה את עליזה בת הרב יצחק אלטראס, מנכבדי ירושלים וקונסול פרס בעיר.

תרע"ט (1919): יזם את ועידת רבני ארץ ישראל, שהתכנסה לראשונה לאחר כיבוש הארץ בידי הבריטים, והיה הנואם המרכזי בה. השתתף בוועידה הראשונה של המזרחי בארץ, ונשא בה את נאום הפתיחה. נבחר כנשיא תנועת "המזרחי", סייע רבות להתפתחותה. נתמנה ליושב ראש "הוועד המפקח על החינוך הדתי" בארץ. יצא לדמשק כדי לסייע שם לקהילה היהודית. הופיע בפני הוועדה הבין לאומית שהגיעה לארץ.

תר"ף (1920): השתתף בוועידה העולמית של תנועת המזרחי, הראשונה לאחר מלחמת העולם הראשונה (התכנסה באמסטרדם שבהולנד).

תרפ"א (1921): היה ציר מטעם "הסתדרות הספרדים" ב"אספת הנבחרים" (המוסד הלאומי העליון של היישוב היהודי בארץ) הראשונה, נבחר לוועדה המתמדת שלה ולהנהלת הוועד הלאומי (המוסד שניהל את חיי היישוב בארץ). עם ייסוד הרבנות הראשית (המוסד הדתי העליון של היישוב בארץ), נבחר לסגן הרב הראשי הספרדי.

תרפ"ח (1928): יצא לארה"ב לצורך מגבית עבור "קן ארץ ישראל של המזרחי". השתתף בוועידת המזרחי-ה-13 שהתכנסה בבוסטון. ביקר בקהילות ספרדיות רבות. המונים קיבלו את פניו בהתלהבות. המשיך את המגבית בקנדה, בריטניה וצרפת.

תרפ"ט (1929): השתתף בכנס הייסוד של "הסוכנות היהודית המורחבת" (שהתקיים בציריך שבשווייץ), נבחר לשמש בה נציג היישוב בארץ. השתתף כציר מטעם "ההתאחדות העולמית של היהודים הספרדים" בקונגרס הציוני ה"ט"ז (שהתכנס שם).

תרפ"ץ (1930): הופיע בפני "ועדת הכותל", ששלח "חבר הלאומים" כדי לחקור את הסיבות לפרוץ הסכסוך בקשר לבעלות על הכותל המערבי, שהחריף בתרפ"ט (1929).

תרצ"א (1931): השתתף כציר מטעם "הסתדרות הספרדים" ב"אספת הנבחרים" השלישית, נבחר מטעמה לוועד הלאומי.

תרצ"ב (1932): הקים בתל אביב את בית הכנסת המרכזי הספרדי, "אוהל מועד", ולידו ישיבה ואגודת נוער, "פרחי כהונה", לצעירים ספרדים. נתמנה כנציג מטעם הרבנות הראשית בוועדה שהוקמה לבדיקת השינויים שהיא דרשה להכניס ב"חוקת הרבנות" של היישוב.

תרצ"ג (1933): השתתף כנציג הרבנות הראשית במשלחת היישוב שהופיעה בפני "ועדת המנדטים" של "חבר הלאומים" (שהתכנסה בז'נבה שבשווייץ). המשלחת דרשה לשמור על אחדות היישוב.

תרצ"ו (1936): במאורעות תרצ"ו-תרצ"ט (1936-1939), שבהן פרעו הערבים ביהודי ארץ ישראל, היה בעד ה"הבלגה", כדעת הנהלות המוסדות הלאומיים, וגינה בחריפות את מעשי "הפורשים" (חברי האצ"ל), שפגעו בחפים מפשע. הקים את תלמוד תורה "אהל יוסף" ב'פו עבור העולים החדשים מארצות המזרח.

תרצ"ז (1937): נבחר כממלא מקום של הראשון לציון הרב הראשי, הרב יעקב מאיר. השתתף במשלחת היישוב שהופיעה בפני "ועדת המנדטים" (שהתכנסה בז'נבה שבשווייץ).

תרצ"ח (1938): נתמנה ל"ועדה היישובית" שהובילה את תגובת היישוב ל"מרד הערבי". ייסד את חברת "בנים לגבולם", כדי לסייע כלכלית ליושבים חקלאיים של בני עדות המזרח.

תקופת היותו הראשון לציון - הרב הראשי לארץ ישראל

תרצ"ט (1939): היה חבר במשלחת היישוב, שהשתתפה בוועידת "השולחן העגול" עם הערבים (היא נקראה בידי ממשלת בריטניה והתכנסה בלונדון). גינה את "הספר הלבן" שפרסמה ממשלת בריטניה, על שהגביל את עליית היהודים לארץ. פעל רבות לעליית יהודים לארץ. התמנה לראשון לציון - הרב הראשי לארץ ישראל, עבר לירושלים.

ת"ש (1939): ייסד את ישיבת "שערי ציון" בירושלים, שבה הוכשרו אברכים ספרדים לשמש כרבנים ודיינים בארץ ובתפוצות. דאג להרחבת ישיבת "פורת יוסף", והיה נשיאה. מחה והפגין בתוקף נגד "חוק הקרקעות" שפרסמה ממשלת בריטניה, על שהגביל מאוד את היהודים מלקנות קרקעות בארץ ישראל. עם פתיחת מלחמת העולם השנייה ובמהלכה, קרא לבני הארץ להתגייס לצבא הבריטי ולבריגדה. חיבר תפילות וקבע ימי צום ותפילה להצלחתם במלחמה.

תש"א (1941): נבחר לנשיא "מפעל התורה" שתמך כלכלית בישיבות בארץ ישראל. נתמנה כנשיא "בית דין של כבוד" של תנועת המזרחי.

תש"ג (1943): השתתף בעצרת האבל הגדולה של רבני ארץ ישראל, על רצח יהודי אירופה בשואה (התקיימה בבית הכנסת "החורבה" בעיר העתיקה), קרא את החלטות העצרת. פעל לכך ש"ילדי טהרן" (ילדים יתומים מפולין שהגיעו לארץ מטהרן) וילדי עולים מתורכיה ותימן יקבלו חינוך במוסדות דתיים. במשך כל תקופת השואה פעל להצלת יהודים שנמצאו בארצות הכיבוש הגרמני, וקרא ליישוב לקיים תפילות וימי צום להצלחתם.

תש"ד (1944): נתמנה לנשיא "הליגה הבינלאומית למלחמה באנטישמיות".

תש"ה (1945): נבחר לתפקיד הראשון לציון - הרב הראשי לארץ ישראל יחד עם הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג.

תש"ו (1946): השתתף כציר מטעם תנועת המזרחי בקונגרס הציוני הכ"ב (שהתכנס בבאזל שבשווייץ). הופיע בצורה מרשימה בפני הוועדה האנגלו-אמריקאית, שהגיעה לארץ כדי לבדוק את האפשרות של עליית יהודים ניצולי השואה מ"מחנות העקורים". פעל לשחרור מנהיגי היישוב שנעצרו ב"שבת השחורה" ונאסרו בלטרון, ולהפסקת שביתת הרעב של העצורים במחנה המאסר ברפיח.

תש"ז (1947): ביקר במחנות המעצר בקפריסין, ועודד את המעפילים שגורשו לשם (הגיע לשם פעם נוספת בתש"ח (1947), כדי לעודד את העולים מצפון אפריקה). הופיע בפני ועדת האו"ם (אונסקו"פ), שהגיעה לארץ, כדי למצוא פתרון סופי לשאלת ארץ ישראל.

תקופת היותו הרב הראשי הספרדי הראשון של מדינת ישראל

תש"ח (1948): בהקמת מדינת ישראל ראה אתחלתא דגאולה. פעל לכך שחוקת המדינה תהיה על פי ההלכה. פעל לאחדות העם ומיזוג הגלויות. ביקר במחנות העולים, ועודד את רבבות העולים שהגיעו מארצות המזרח. יחד עם עמיתו, הרב י"א הרצוג, חיבר את "התפילה לשלום המדינה".

תש"ט (1949): יחד עם הרב י"א הרצוג, קבע את י' בטבת כיום הזיכרון לחללי השואה, ואת ה' באייר כיום הודיה על תקומת מדינת ישראל. פעל לאחדות הציבור הדתי בארץ ולהקמת המפלגה "החזית הדתית המאוחדת" לקראת הבחירות הראשונות לכנסת.

תשי"ב (1952): יצא לצרפת, שם שימש כנשיא הקונגרס הציוני העולמי.
כ"ד באלול תשי"ג (1953): נפטר בערב שבת. רבבות השתתפו בהלוויתו, נקבר בהר המנוחות.

ספריו: שו"ת משפטי עזיאל, שערי עזיאל, מכמני עזיאל, הגיוני עזיאל, השופט והמשפט, דרשות עזיאל על מסכת אבות, השמיטה היובל ומצות הקהל, חידושי עזיאל על התלמוד, ועוד. ספרים אלו עוסקים בעניינים אקטואליים, בבעיות השעה ובפתרון, ובנושאים שעמדו ברומו של העולם היהודי.

סרט - הרואה למרחוק

הסרט "הרואה למרחוק" עוסק בחייו, בדמותו ובהנהגותיו של הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל.

בסרט שני חלקים:

חלק א' - מסע חייו

פרק 1: ילדותו ומשפחתו

פרק 2: רבה של יפו

פרק 3: רבה של סלונקי

פרק 4: רבה של תל-אביב יפו והמושבות

פרק 5: הכתרת הרב ל"ראשון לציון"

פרק 6: לקראת מדינה

פרק 7: מדינת ישראל

פרק 8: סוף ימיו

פרק 9: צוואתו

חלק ב' - ערכים העולים מדמותו ומהנהגותיו של הרב עוזיאל

סיפורים, אירועים ועדויות המעלים על נס את אישיותו והנהגותיו של הרב.

הפקה ועריכה: הוועד להוצאת כתבי הרב עוזיאל זצ"ל

עריכה מחודשת ועיבוד: סיגל הפקות

